

ROKY 1914 – 1918

SVETOVÁ VOJNA

Obrovská vojnová búrka, ktorá otriasla celým svetom, vryla svoje pazúry aj do tela našej obce. Aj naša obec tomuto Besovi splatila obrovskú daň sĺz, krvi a utrpenia...

Pamätný rok 1914 sa začínal ako ostatné roky v reťazi času. Prešla pekná jar a vrcholilo horúce leto. Seno už bolo pokosené a uložené na povalách, kde príjemne rozvoniavalo. Občania sa pomaly pripravovali na chudobnú žatvu ovsíka a jačmeňa. Úroda sa ukazovala sľubná. Vetrík sa ihral s klasmi, ktoré čoskoro mali zaplniť naše stodoly. Chlapi si akosi pomaly, lenivo pripravovali kosy s „hrabkami“, ktorými mali pripraviť Boží dar do stodoly... Všetko išlo ako obyčajne – a predsa..!

Sem-tam sa pošuškávalo, že vo svete je voľajako dusno. Starí ľudia spomínali kadejaké znamenia, akési príznaky čohosi, čo sa nedalo dobre vysloviť. Na Čiernom vraj kdesi sa zjavila studnička s červenou vodou. „Voda je tam ako krv, nič dobrého nás nečaká“, hovorievali starí ľudia...

I vlasatá kométa sa zjavila na nebi. „Tiahne za sebou metlu, ktorou Boh bude šľahať svet“, hovorili ľudia, ktorí ju videli.

Prišli posledné dni horúceho júla. Kdesi v Sarajeve zahučaly výstrely – a už aj vzplanul obrovský požiar. Voj – na!! – ako blesk sa roznieslo po dedine. Starý cisár – pán nás volá do boja!

Z Čadce prišiel na koni osobitný posol s tým, aby sa hneď v obci rozhlásil „mobilizačný ohlas“. 31. júla 1914 nastal v obci nečakaný ruch. Okolo 1/2 10 hod. dopoludnia boženík Pavol Jurišta sadol na koňa a galopom hnal na nižný koniec obce, potom Za Vrchy, odtiaľ na Vyšný koniec a do Zadkov. Tu už bol jeho kôň celý biely od peny – len sa tak s neho lialo. Za boženíkom ako čierna chmára sa tiahlo bedákanie a plač žien i detí a tupé preklínanie mužov. „Vojna! Narukovať!“, jedným dychom roznášal po našich placoch boženík. Celá dedina sa rozplakala srdcervúcim nárekom. Na ploty a na steny domov čoskoro nalepili:

Mobilizačný ohlas

Jeho cisárske a apoštolsko-kráľovské veličenstvo najmilostivejšie nariadiť ráčilo

Všeobecnú mobilizáciu

spoločného vojska, vojenského námorníctva, obidvoch honvédstiev i bosensko-hercegovinských tlúp.

Následkom toho a na vykonanie iných najvyšších rozkazov nariaďuje sa:

I. Narukovanie osôb neaktívneho stavu. Všetky osoby neaktívneho stavu povinné sú po rozhlásení tohoto ohlasu v obci ich prebývania najneskoršie do 24 hodín pohnúť sa a najkratšou cestou narukovať. Mužstvo na vystrojovaciu stanicu, ktorá je napísaná do vojenskej, alebo honvédskej legitimačnej knižky, gázisti a mužstvo, opatrené odporúčajúcim

listom, narukujú dľa týchto dát, ktoré sú obsažené v ich odporúčacích listoch /ajánlati láp, Widmungs Schein/

II. Vzatie do počtu a narukovanie asentovaných v bežnom roku, ale do počtu ešte nevradených regrútov a náhrad rezervistov.

III. Oddávanie služobných koní spoločného vojska a honvédstva, ktoré sú u podnikateľov.

Neposlušnosť, prejavená proti týmto rozkazom, sa prísne tresce v zmysle platných zákonov.

Dané v Csaczy 31. júliusa 1914

Schvartzer, v.r.

pl. slúžny

Ženy bezmocne pobehávaly po dome, zalamovaly rukami a nariekali: „Kto nám bude kosiť, svážať, kto sa bude o nás starať a chrániť nás v týchto hrozných, ťažkých časoch...“. Mnohé ani neverily, že aj jej muž, brat, syn, milý musí odísť. Kam? a kedy sa vráti? A možno že sa aj – nevráti! Och, Bože, ťažko, preťažko nás skúšaš! A opäť a opäť zalievajú slzy ženu – budúcu vdovu, matku, sestru, milú... Je to predsa pravda: odchádzajú. „Môj chudák, si nič nechce vziať na cestu! Môj ide do Trenčína, k pešiakom. – Tým je na vojne najhoršie! Náš Vinco ide ku kanónom. Kto nám pomôže posväžať zemiaky, máme všetky veľmi ďaleko. Čo si ja, úbohá počnem! Obaja synovia, aj otec, odchádzajú... Rukujú...!“

Mužovia smutne pozerali na svoje gazdovstvo, na chudobné polia, lúky, les – to všetko tvorila časť ich srdca, a teraz to musia opustiť. Možno navždy! Ako to všetko zanechať, ožlieť, kto bude opatrovať môj statok, kto bude z tej skalnatej zemičky vytkáť chlieb pre moje deti – kto?!

S nemými otáznikmi v tvári odchádzali... So všetkým sa rozlúčili a – odchádzali:

Z Ústredia a z okolitých placov:

1. Jozef Kubica. Narukoval medzi prvými hneď v prvých dňoch vojny. Rok bojoval na ruskom fronte. R. 1915 bol v Rusku zajatý. Vrátil sa po skončení vojny.
2. Pavol Cyprich. Bol na vojne bez prestávky od roku 1912 – 1919. Plných sedem rokov zhltna vojna z jeho mladého života. Trikrát bol ťažko poranený.
3. Ján Slovák. Odišiel na začiatku vojny. Viac sa nevrátil. Dodnes je nezvestný.
4. Anton Strýček. Bojoval päť rokov. Vrátil sa.
5. Šimon Válek. Odišiel a viac nikto o ňom nepočul. Nezvestný. Bojoval na ruskom fronte.
6. Jakub Habčák. Prežil na fronte celú vojnu. Vrátil sa koncom roku 1918. Bol na talianskom fronte.
7. Anton Urbánek. Narukoval ešte slobodný. Bol zajatý v Rusku. Šťastlivo sa vrátil. I ranený bol.
8. Andrej Urbánek. Po ťažkom poranení zomrel. /Strela mu roztrhla oko./

9. Šimon Urbánek. Vykrvácal po ťažkom zranení.
10. Augustín Urbánek. I tomu bol osud nežičlivý. Ťažko ranený zomrel. /Rana na hlave a na ruke./
11. Jozef Kotyra. Šťastlivo sa vrátil. Bojoval štyri roky. Vrátil sa koncom r. 1918.
12. Peter Kotyra. Padol po 14 dňoch. Na front išiel rovno z Čadce /kde robil na píle/ bez rozlúčky s rodinou!
13. Matej Kotyra. Vrátil sa. Bol poranený, ale ináč mal na fronte šťastie. Narukoval ešte slobodný.
14. Jakub Kotyra. Šťastlivo sa vrátil. Ranený do pleca. Všetci Kotyrovci – bratia – narukovali v jednom mesiaci!
15. František Strýček. Slúžil u pionierov – ženistov. Utopil sa. Narukoval ako osemnásťročný mládenec. Bojoval na Piave – talianský front.

Grapy a Valy:

16. Rudolf Strýček. Po vojne sa vrátil. Vojnu prežil na ruskom fronte.
17. Blažej Smreček. Vrátil sa.
18. Štefan Kubalík. Vrátil sa.
19. Anton Kulla. Aj on sa šťastlivo vrátil. Bojoval len rok: na balkánskom a talianskom bojišti.
20. Tomáš Šuška. Padol. Bojoval na ruskom fronte.
21. Jozef Strýček. Nevrátil sa. I ten zahynul na ruskom bojišti.
22. Šimon Kubalík. Narukoval r. 1915. Bojoval v Rumunsku a Rusku, kde bol ranený a dostal sa do zajatia. Vrátil sa r. 1920.

Vyšný koniec:

23. Ondrej Kubišta. Narukoval ženatý vo februári 1915. Bojoval v Rusku, kde bol i ranený. Vrátil sa v novembri 1918. /Ranený kopijou do ruky./
24. Ján Strýček. Bol na fronte od februára 1915 do novembra 1918. Bojoval v Rusku.
25. Jakub Papík. Narukoval vo februári 1915, ženatý. Vrátil sa v novembri 1918.
26. Štefan Cyprich. Narukoval i vrátil sa s predošlými dvoma – z Ruska.
27. Pavol Jurišta. V Rusku bol ranený a padol tam do zajatia. Po vojne sa vrátil.
28. Peter Kubalík. Ranený sa vrátil domov, kde zomrel.
29. Ján Kubalík. Bol ťažko ranený na hlave a na ruke. Vrátil sa. Slúžil u tréno.
30. Matúš Cyprich. Vrátil sa.
31. Jakub Kula. Padol. Narukoval v máji 1916. Zúčastnil sa bojov v Srbsku a Rumunsku.
32. Štefan Michalík. Vrátil sa. Bojoval v Rusku a prišiel domov až v auguste 1919.
33. Adam Gomola. Vrátil sa.
34. František Kubalík. Vrátil sa.
35. Eduard Kula. Dosiaľ nezvestný.
36. Jakub Pačepka. Vrátil sa.

Zadky:

37. Peter Krela. Narukoval v máji 1916. Bojoval v Rusku, v Rumunsku a nakoniec vo Francúzsku. Vrátil sa 25. novembra 1918. Ťažko ranený.
38. Juraj Dej. Narukoval – ešte slobodný – r. 1916. Bojoval v Rumunsku, kde bol zajatý a s ustupujúcou srbskou armádou odvezený do Francúzska. Tu vstúpil do čsl. légii. Vrátil sa 13. novembra 1918.
39. František Padych. Narukoval r. 1912. Slúžil ako delostrelec u „Feldkanonen“. Padol v Rusku pri Zlatej Lipe č. 1915.
40. Cyril Kürti. Narukoval r. 1914. Tiež delostrelec. V zime 1916 mu v Karpatoch odmrzly obe nohy. Zomrel v r. 1916 v nemocnici v Žiline, kde je aj pochovaný.
41. Anton Šuška. Na fronte bol od r. 1916 do r. 1918 /v Tyrolsku a v Taliansku/.
42. Michal Gomola. Narukoval r. 1915. Bojoval v Rusku. Od r. 1917 je nezvestný.
43. Juraj Kula. Bojoval v Taliansku a v Tyrolsku /1916 – 1918/. Šťastne sa vrátil.
44. Adam Čepiec. Narukoval 17. mája 1917 do Srbska. Vrátil sa 9. júna 1919.
45. Albert Čepiec. Bojoval od 12. septembra 1914 v Rusku. Bol vyznamenaný a stal sa kapitánom. 18. júla 1917 padol.
46. Justín Čepiec. Bojoval od 21.5.1916 do 30. novembra 1917, kedy padol – v Srbsku.
47. Juraj Kauliak. Narukoval r. 1914. Bol ranený. Vrátil sa r. 1918.
48. Ignác Strýček. Na vojne bol od r. 1912 do r. 1918. Bol zajatý v Rusku.
49. Jozef Kupka. Slúžil od r. 1912. Nezvestný.
50. Augustín Cyprich. Bojoval cez celú vojnu. Šťastne sa vrátil.
51. Ján Byrtus. Na fronte bol od r. 1915 do r. 1918.
52. Filip Jurga. Na vojne od r. 1916 – 1918.
53. Ján Juraček. 1914 – 1918.
54. Pavol Bročko. 1917 – 1918.

Završie:

55. Anton Slovák. Cez celú vojnu na fronte.
56. Ignác Slovák. Na fronte od r. 1914. Padol.
57. Rudolf Mariniak. Ranený do nohy.
58. Eduard Padych. Na vojne od r. 1915. Ranený do nohy. Vrátil sa.
59. Ondrej Strýček. Narukoval r. 1915. Vrátil sa ako legionár.
60. Izidor Kupka. Celú vojnu šťastne prežil.
61. Ján Jarábek. Vrátil sa po troch rokoch.
62. Ján Babuliak. Narukoval r. 1914. Padol.
63. Augustín Tremboš. Bojoval cez celú vojnu.
64. Ignác Tremboš. I ten sa po štyrročnom pobyte na fronte vrátil.
65. Ján Dej. Narukoval r. 1914. Šťastne sa vrátil.
66. Ľudovít Dej. Narukoval r. 1914. Šťastne sa vrátil.
67. Alojz Dej. Narukoval r. 1914. Šťastne sa vrátil.
68. Martin Slovák. Narukoval r. 1914. Šťastne sa vrátil.

69. Michal Strýček. Narukoval r. 1914. Šťastne sa vrátil.
70. Juraj Kula. Bojoval od r. 1914. Vrátil sa.
71. Ján Širanec. Slúžil ako husár. Vrátil sa.
72. Ján Kula. Narukoval r. 1916 a vrátil sa až r. 1921!
73. Šimon Širanec. Bojoval od r. 1914. Ku koncu vojny bol povýšený. Už sa mal vrátiť domov, keď ho zasiahla osudná guľka. Padol.
74. Štefan Kulla. Prežil šťastne celú vojnu.
75. Štefan Kupka. Vrátil sa.
76. Juraj Dej. Po štyroch rokoch sa vrátil.
77. Eduard Kupka. I ten sa vrátil.

Dodatočne som zistil týchto:

78. Ondrej Zákopčan. Prežil celú vojnu ako delostrelec, od čoho mal na celý život zničené nervy.
79. Jakub Pajonk. Narukoval r. 1914. Je nezvestný.
80. Andrej Pajonk. Vrátil sa po štyroch rokoch.
81. Martin Pajonk. Po pol roku padol.
82. Tomáš Krišica. V Rusku ranený – doma zomrel.
83. Ondrej Cyprich. Padol v Rusku.
84. Švancár Jakub, 85. Ján Kvasniak, 86. Ignác Cyprich, 87. Jakub Šustek, 88. Jozef Švancár, 89. Šimon Kubalík, 90. Pavol Cyprich. – Bojovali v Rusku. Vrátili sa.
91. Juraj Kubalík. Vrátil sa ako legionár zo záp. frontu.
92. Ján Kubišta. Od poranenia nohy zomrel doma.
93. Pavol Cyprich. Bojoval na ruskom fronte.
94. Jozef Kubica. V Rusku bol dvakrát ťažko ranený.
95. Ondrej Staškovan. Bol v Taliansku /1916 – 1918/.
96. Karol Krela. Na talianskom fronte /1916 – 1918/.
97. Pavol Kula. Padol v Rusku r. 1915.
98. Eduard Kulla, 99. Jozef Kula /pri sanitke/, 100. Šimon Kufa – boli na talianskom fronte.
101. Michal Gomola. Bojoval v Rusku. Je nezvestný.
102. Matúš Cyprich, 103. Pavol Kufa, 104. Ján Samko, 105. Aug. Kubišta – na tal. fronte
106. Juraj Jurčík – r. 1915 padol.

Život v našej obci za I. svetovej vojny

Bez mužov – živiteľov sa žilo v obci veľmi neradostne. Všetka ťarcha každodenných starostí a práce spočívala na pleciah slabých svrčinovských žien. Nikde sa hádam ženy toľko nenadrely za celý život, ako naše ženy počas vojny. Ženy oraly, sialy i sadily, kopaly, kosily, svázaly úrodu i drevo z lesov, samé si opravovali domáce náradie, samé sa staraly o statok i o čelad'. Niet divu, že naše ženy, ktoré prežily prvú vojnu zväčša predčasne ostárly, zodraly sa...

Najhoršie to bolo s peniazmi. Podľa zákona mali ženy dostávať po mužoch vyživovací príspevok, ale málokto ho dostávala. Komu dať „podporu“ a koľko určoval v obci richtár a notár. A tu sa s našimi neuvedomelými ženami robily veľké prechmaty. Údajne tieto „hlavy obce“ si na podporách svrčinovských žien poradne zarobily...

Drahota stúpala a úroveň našich rodín čím ďalej klesala. Vo väčšine rodín nebolo chleba po celý rok – ten sa jedol len na sviatky – nebolo masť, na prednoroč chýbaly i zemiaky, ostával len ovos, s ktorým sa tiež muselo šetriť. Z ovsa sa robily pagáče a kaša – „pučky“.

Drahota

A drahota nesmierne stúpala. Cenník bežných potrieb to názorne ukazuje:

Cenník

	<i>Cena v korunách</i>	
Predmet:	roku 1914	roku 1918
<i>Pivo</i>	0,20 K	2,-- K
<i>Víno</i>	0,80 K	40,-- K
<i>Sódovka</i>	0,20 K	1,50 K
<i>Topánky</i>	5,-- - 6,-- K	150,-- K
<i>Soľ</i>	0,12 K	2,-- K
<i>Slanina</i>	0,80 K	32,-- K
<i>Prasiatko</i>	1,-- - 3,-- K	250,-- - 280,-- K
<i>Krava</i>	80,-- - 100,-- K	5 – 6 tisíc K

Niektoré rodiny si nemohly dovoliť kúpiť – najmä v posledné mesiace vojny – ani soli. Zarábať nemal kto, všetci pracovali na poli, takže cez rok nebolo skoro doma ani koruny. Ženy i deti nosily šaty zväčša len z domáceho ľanového plátna a krpce. O nových topánkach a šatách nikdo ani nesníval. A to ešte nebolo všetko.

Rekvirovanie

Od chudobných a zubožených občanov potreboval dačo i cisár – pán pre svoje „slávne“ armády. Nie dosť, že nám zobrali na jatky najlepších mužov, i poslednú skyvu z úst našich žien a deti vytrhli. Z čista – jasna prihrmeli fúzatí operení žandári s vyzíablym maďarským pisárikom, nakukovali do stodôl i do komôr a chlievov a - brali. Brali ovos, seno i kravy. Dedina ostala ani po tatárskom plienení. Za rekvirovanú potravu vôbec neplatili!

Choroby

Hladom a úmornou prácou zmorení ľudia – najmä deti – upadali do chorôb. Najmú na jar a počiatkom leta 1916 a 1917 sa rozmohla červienka /dizentheria/. Nedostatočne živene deti sa vrhaly na nezrelé ovocie a inú nevhodnú stravu, z čoho dostávaly ťažké črevné choroby. Hodne ich pomrelo. I starších. Aké neutešené pomery boli u nás cez vojnu vidieť i zo štatistiky prírastku obyvateľstva:

R. 1910 bolo v obci 1 700 obyvateľov

R. 1920 bolo v obci 1 729 obyvateľov

Za desať rokov /s vojnovým obdobím/ prirástlo v obci len 29 /dvadsaťdeväť/ obyvateľov! Ináč normálny prírastok v našej obci je až 400 – 500 obyvateľov za desaťročie...

Naši ľudia spomínajú nejakého Dr. Braumera, lekára z Čadce, ktorý sa o chorých svedomite staral. Neskôr dal v Turzovke postaviť karanténu a zavolať k nám anglické sestry – ošetrovatelky...

Vojnové pôžičky

Aby vtedajší vládcovia mali za čo platiť svoj vojnový stroj, vydierali od ľudí peniaze – tzv. vojnovú pôžičku. Aj u nás daktorí občania sadli na lep a svoje posledné úspory dali na to, aby čím dlhšie trvalo nesmyselné zabíjanie... I notár a richtár sa „zaslúžili o vlasť“ a nahovárali občanov na pôžičky. Samozrejme, že nikomu sa ani halier nevrátil...!

Zprávy z frontu

Všetko to domáce súženie, úmorná práca a bieda by sa dalo ešte zniesť, keby... Keby nebolo starosti o našich najmilších, ktorí sú na fronte. Či ich nemorí hlad a zima, choroby, či ešte nezabudli na domov a či ešte – žijú?! To sú starosti, ktoré ako najťažšie bremená denne doliehali na ubolené hlavy našich manželiek a matiek.

Len zriedka prichádzaly z frontu, zo špinavých zákopov listy poľnej pošty. Taký lístok potom prechádzal z ruky do ruky. Zprávy však boli veľmi kusé. Veď bola cenzúra! Novinové zprávy „o veľkých víťazstvách“ v našej dedine nik nečítal.

Pomaly prichádzaly do dediny aj suché úradné oznámenia: „Padol na poli eti...!“ Matka, manželka zalomila upracované ruky a tupá bolesť sa zahniezdila v opustenej rodine.

Dosiaľ nemali v dedine ani poňatia, ako to vo skutočnosti na fronte vyzerá. Až keď prišli domov prví ranení, keď videli omrznuté nohy Cyrila Jančarika zo Zadkov a keď na vlastné oči videli tie vychudnuté, smrtiam podobné postavy vo vojenských mundúroch, potom sa im na všetku tú hrôzu otvorily oči. Spoznali, čo je to vojna. Videli, do akého pekla sa dostali, ich synovia, otcovia, bratia... „Bože, či si to ty, Ondrej“ bolo privítanie, ktorého sa dostalo takému kostlivcovi – vojakovi, čo práve prichádzal z frontu na pár dní domov.

Prichádzajúci vojaci rozprávali veľmi podrobne a živo o všetkých tých hrôzach: o strašlivých ruských fujaviciach, o hrozných dinárskych a alpských skalách, o príšernej kanonáde v ukrajinských stepiach, o smrteľných pochodoch a ústupoch o tom, ako málo človek na fronte znamená: menej, omnoho menej ako – zviera...!A tu si náš občan strašlivo odpľul: „Vidíš, keby si v panskej hore zastrelil srnca, alebo jeleňa, pol života by ťa súdili! A tam... tam musíš zabíjať – ľudí. Ľudí, ktorí ti nič neurobili, ktorých si nikdy nevidel!“ – Takto sa veľa a zdravo ľudia o vojne nauvažovali.

Aj iné chýry pomaly k nám prerážaly. Verbujú sa vraj voľajaké légie – ale bližšieho o nich nič nevedeli. Až prišli na konci vojny prví legionári a tí vysvetlili ľuďom tie veľké zmeny, ktoré idú svetom. Nové slová sloboda a demokracia sa začaly u nás spomínať až po vojne...

Vojenské transporty

Cez našu obec prešlo tisíce transportov s vojskom na východný front. Ťažko naložené vlaky dňom nocou fučaly zwardoňskou i bohumínskou železnicou. Vojaci hádzali deťom peniaze a rôzne drobnosti. I niektorí Svrčinovania išli na front touto cestou. /Jeden od Jurištov aj soskočil!/

Po hradskej šly zas neprehľadné reťaze vojenských tréno. Vozy a vozy! Takže bolo ťažko prejsť cez cestu. I naši furmani, ktorí neboli súci na front, museli aspoň s vozom a koňom pomáhať frontu. Väčšina koní z obce odišla na „Zoršpon“ – na prísun munície a zásob na front. Mnohí boli až v Przemysle a v N. Targu. V obci ostaly len štyri kone. Poľné práce takto veľmi zaostaly.

V Čadci sa konaly i dodatočné odvody, ktorým sa museli podrobiť i starší /do 60 r./ i chorí občania.